

שבטים

שערים לעבודת אלוהים

שבטים

שערים לעבודת אלוהים

עוז בלומן

Oz Bluman

SHVATIM

Gateways to the Service of God

עריכה: דב ליברמן

עימוד ועיצוב: צוראל גביון

עיצוב עטיפה: סטודיו דוב אברמסון

הגהה: חיים אדלר

מסת"ב 978-965-555-900-2 ISBN

© כל הזכויות שמורות למחבר

מבשרת ציון, תשע"ו

מהדורה רביעית מתוקנת, תשפ"א

הדפסה מיוחדת עבור מרכז "קדם"

תוכן עניינים

מבואה.....	9
מפתן: הגדרות סף.....	13
אמונה ומפגש קריאת שם	

חלק א

משקוף ומזוזות: יעקב, ישראל, ישורון.....	23
יעקב ועשיו בכורה רחל ולאה בלהה וזילפה	
שער ראשון: ראובן וחזוית הטבע.....	43
ראובן מעשה הדודאים ומעשה בלהה	
שער לעבודת אלוהים על פי אהרן דוד גורדון	
שער שני: שמעון והכיסופים.....	61
שמעון מעשה שכס	
שער לעבודת אלוהים על פי רבי נחמן מברסלב	
שער שלישי: לוי והשירה.....	79
לוי גאולת מצרים	
שער לעבודת אלוהים על פי המהר"ל מפראג	
שער רביעי: יהודה והשיחה השקטה.....	95
יהודה מעשה תמר	
שער לעבודת אלוהים נוכח השואה	

שער חמישי: יוסף והמחשבה.....117
| יוסף | חלומות |
| שער לעבודת אלוהים על פי הרמב"ם |

מנעול וברית: מכירת יוסף.....139
| מחלוקת | כשלים | כפרה |
| מחלוקת על הרמב"ם: סיכום חלק א |

חלק ב

צירים: גבירות ושפחות.....163
| הכנסת שפחה | זהות אישית ייחודית | שתיקה |

שער שישי: דן והכוחות הסמויים.....179
| דן | חרדה וריחוק | חושים בן דן |
| שער לעבודת אלוהים בהשראת רבנו יוסף חיים מבגדד |

שער שביעי: נפתלי ומנהג המקום.....199
| נפתלי | דאגה וחשש | איילה שלוחה |
| שער לעבודת אלוהים בהשראת הרש"ר הירש |

שער שמיני: גד וההעדפה האישית.....217
| גד | מלאות ושוויון נפש | מלאך הברית |
| שער לעבודת אלוהים בהשראת המסורתיות |

שער תשיעי: אשר וחיי החברה.....237
| אשר | סיפוק וגאווה | שֶׁרַח בת אשר |
| שער לעבודת אלוהים בהשראת הבורגנות |
| עמעום והכלה של דעת הרמב"ם: סיכום חלק ב |

חלק ג

מפתח: הדודאים ומעבר הבכורה.....257

| פעולה סגולית, משבר והחלפה | מעבר הבכורה | ישראל |

שער עשירי: ישיכר והגמול.....273

| ישיכר | יעקב ולאה: חיבור מחודש | יודעי בינה |

| שער לעבודת אלוהים על פי הרמח"ל |

שער אחד עשר: זבולון והמעמקים.....291

| זבולון | דינה | לחוף ימים |

| שער לעבודת אלוהים על פי רבי שניאור זלמן מליאדי |

| השפעה, חלחול והשלמה של דעת הרמב"ם: סיכום חלק ג |

חלק ד

שער שנים עשר: בנימין ונתינת מקום.....317

| בנימין | שתיקה ומפגש |

| שער לעבודת אלוהים נוכח תקומת מדינת ישראל |

בבית: קורות משפחה אחת.....337

| העקוב למישור |

| השיבה אל הרמב"ם: סיכום חלק ד וחתימה |

מבואה

הארץ על מה עומדת?
על שנים עשר עמודים,
שנאמר: 'יצב גבולות עמים למספר בני ישראל'.

חגיגה יב, ב

לאבי זכרוננו-לברכה היה מנהג מיוחד. מדי שנה בפרשת ויגש הוא היה מביא לשולחן השבת את "ספר האגדה", וקורא באוזנינו את סיפור התודעות יוסף לאחיו. על אף היותו איש שיחה קולח, לקריאה זו לא נוספו מילים משלו - ברם כל שורה ושורה הייתה יוצאת מפיו כשהיא מוטעמת:

"אמר לו יהודה ליוסף: מתחלה בעלילה באת עלינו. מכמה מדינות ירדו למצרים לשבר אכל, כלום שאלת לאחד מהם כמו ששאלת לנו? שמה בתך באנו לקח או אחותנו אתה סבור לשא? אף על פי כן לא כסינו ממך דבר. אמר לו יוסף: יהודה! למה אתה דברן מכל אחיך ואני רואה בגביע, שיש באחיך גדולים ממך. אמר לו: כלם חוץ לזקה הם עומדים ואני מעי קומטים עלי כחבל. אמר לו: למה? אמר לו: בשביל שערכת אותי. אמר לו: מפני מה לא ערכת את אחיך כשמכרתם אותו לישמעאלים בעשרים כסף וצערת את אביך הזקן ואמרת לו: "טרף טרף יוסף" - והוא לא חטא לה; אבל זה שחטא וגנב הגביע - אמר לאביך: הלה החבל אחר הדלי... כיון ששמע יהודה כך צעק ובכה בקול גדול ואמר: 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי'."

מה היה בסיפור זה שמשך את תשומת לבו של אבי, וריגש אותו עד דמעות?
ושמא יש לשאול - מה מצא הכתוב בסיפור זה, שריבה עליו פרשות ופסוקים?

בנוגע לאבי אין לי אלא לשער. בדומה לאביו שלו, ששתק כל חייו בנוגע למשפחתו שנשפתה בשואה, הייתה לאבי שתיקה מיוחדת בנוגע למלחמת יום-הכיפורים. שתיקה שלא עיכבה את חי היום-יום השמחים והאוהבים שלו; אך לעתים ערפלה אותם מעט, וטשטשה את קווי-המתאר של זהות האישית, הדתית והפוליטית. אבי היה איש של שלום, ומלחמת יום הכיפורים קרעה קרעים לא בנפשו בלבד, אלא בחברה הישראלית כולה. שפת האגדה של יוסף ואחיו - על המחלוקות התהומיות, הזהויות הבוסריות, הכוח והאיומים שבה מחד; כמו גם החרטה, התשובה, והחיבוק שבה מאידך - זימנה לו אבני-בוחן ואבני-בניין לשיח ציוני-דתי חדש.

ספר זה מוקדש לאבי.

* * *

הזהויות הקלאסיות שנבנו במדינת ישראל בשישים וכמה שנות קיומה הולכות ומתפוררות. מסיבות רבות, עולה תחושה חוצת-מגזרים שזהויות אלו אינן מצליחות להביא לידי ביטוי את התווים האנושיים העמוקים והמהותיים של המסתופפים בצלן. כינויים כגון דת, חילוני, אשכנזי, מזרחי, ימני או שמאלני - משמשים במסגרת שיח פולמוסי-כוחני, והנמענים המקוריים שלהם חשים חוסר נוחות כאשר הם מזהים באמצעותם. מתחת לפני השטח ניתן לחוש שקבוצות שונות מבקשות להשיל מעליהן את זהויותיהן הקודמות ולגבש קווי מתאר חילופיים לאלו הנהוגים; אולם קבוצות אלו נתקלות שוב ושוב בקושי מהותי - כיצד ניתן להפריד את התוך שבזהות מהקליפה שבה?

פתרון נוח לבעיה זו היה ונותר להשליך את ההגדרות כולן ולהתנער מהעיסוק האובססיבי בזהויות. אולם נקודת המוצא שלי היא שהגדרות וקווי מתאר הנם גורמים חיוביים ולא שליליים: בהינתן שוני מובנה בין בני אדם, הרי שניסוח אמיתי של הצרכים, השאיפות והעמדות השונות הוא פתח להבנה הדדית ולשיתוף פעולה, בעוד הניסיון לטשטוש השוני גורם בסופו של דבר לכעס ולמפח נפש. יש להתנער מהגדרות מצמצמות ומקבעות אך לשמור על מסגרת שמאפשרת הגדרה עצמית ואף דיון בין הקבוצות השונות.

ספר זה מבקש לסייע במשימה זו על ידי פיתוח שפה חילופית לתיאור השוני בין הזהויות האנושיות; שפה שמתבוננת באופן שבו מתייצב האדם נוכח האלוהים. אני מתבסס על הטענה - שתורחב בגוף הספר - שבקשת אלוהים וקריאה בשמו אינן רק עיסוק תיאורטי במושג מופשט, אלא הזמנה והזדמנות למפגש: חי, נוכח, מרגש ומפעים. מפגש זה עשוי להתרחש בחלקים וברבדים שונים של המציאות - בחוויית הטבע, בכיסופים, בשיחה שקטה, בשירה, בחכמה, ועוד - אולם המשותף לכל הרבדים הללו הוא שאין בהם היסק הגיוני בלבד אודות קיומו של אלוהים, אלא תחושה של נוכחות קרובה העולה מהשתתפותו הפעילה של האדם בהם. השוני בין בני אדם הוא תוצאה של השתתפות פעילה זו, ושאלת המפתח לבירור הזהות היא, אם כן - היכן אלוהים נוכח בחיך?

מדוע "שבטים"? משום שזהותו של עם ישראל עמדה בעבר הרחוק על חלוקה ברורה לשנים עשר או שלושה עשר שבטים. חלוקה זו לא הייתה רק גיאוגרפית, אלא הבחינה באופן ממשי בין השקפות עולם, נטיות נפש וסגנונות חיים שונים. אני מתיימר להציג תיאור היסטורי של אותן השקפות עולם, או לקבוע מסמרות בנוגע להיותו של שבט מסוים בעל השקפת עולם זו או אחרת. בספר זה אני עושה שימוש לא פעם באינטואיציה ובטעם סובייקטיבי, ומשום כך התועלת שבו נובעת בעיקר מכך שמתייחסים אליו כאל שער - שער להתנסות במגוון חוויות אנושיות, ושער לעיסוק עתידי נרחב ועמוק יותר בנושא.

הדמויות בספר זה נעות על הציר שבין הריאלי והמטפיזי, המוחש והמופשט; מדובר בניסיון ללכוד פעימות חיים ולדלות מתוכן עקרונות ועמדות, דרכי התמודדות והשקפת עולם. בסופו של כל שער הוספתי תיאור של משנה רעיונית או סגנון חיים המכילים נקודת מפגש עם אלוהים הדומה לזו שתוארה בשער. תיאור קצר זה לא נועד להקיף את כל התשתית התיאורטית העומדת מאחורי אותה משנה רעיונית או סגנון חיים, ומטרתו היא רק לצבוע באופן חזק ומודגש יותר את עבודת האלוהים שבאותו השער. ככוונה תחילה אני מתייחס בהוספות אלו להקשרים היסטוריים, היות שאני חותר להנכיח את כל אותן זהויות אנושיות בהווה, זו בצד זו.

אנשים רבים תרמו להולדתו של ספר זה, וכרצוני להודות להם: לאבי ולאמי, שנישואיהם לימדו אותי יותר מכול על היכולת לחבר בין שבטים שונים; לרב אורי שרק, שפתח בפני את שערי ביתו וחכמתו; לרב חיים וידל, שנתן בי ובעיסוק בשבטים את אמונו מהרגע הראשון, ואלמלא סיועו - הממשי והעיוני - ספר זה לא היה נכתב; לנעם חלמיש, שהידידות עמו שוזרת את הריאלי עם המטפיזי; לחברים משיבת "הר המור", שהתכנסו מדי ראש חודש לדבר על שבטים ועבודת אלוהים; לחבורה המיוחדת שהתכנסה במכון "גלי מסכתא", שהעניקה לספר שנתיים ארוכות של דיונים תוססים ומפריים; לד"ר אליעזר מלכיאלי, שפתח בפניי מרחבים חדשים; לרבנים יידידים שקראו את כתב היד והעירו את הערותיהם: אלחנן ניר, יובל פרוינה, אושרי ברוך, אליהו טרבלסי, חיים אדלר, יהונתן ראובן, רונן שקל ונס בוכבזה; לעורך המסור דובי ליברמן שהעניק לספר את צורתו הסופית; לשיבת "חורב" בירושלים ולכולל "מר"ץ" במבשרת ציון, שהעניקו לי אכסניה נעימה ללמוד וללמד.

ואחרונה חביבה לאשתי צופיה, ראש השבט שלנו.

עוז דוד בלומן

מבשרת ציון, תשע"ו

באוצר הבדיחות של העם היהודי שמורה בדיחה שנונה אודות אישה באה בימים, שמדי שנה הייתה בוכה כאשר קראו בבית הכנסת את סיפור מכירת יוסף. שנה אחת היא חדלה ממנהגה, ולמבטן השואל של שכנותיה השיבה בזעף: "כל שנה הוא מקניט אותם, והם משליכים אותו אל הבור - ועדיין הוא לא למד את הלקח!"...

אני מקווה שנוכל ללמוד את הלקח.

מפתן

הגדרות סף

הנה בעניין הזה אמר לי מורי ז"ל, שיש ברקיע שנים עשר חלונות כנגד שנים עשר שבטים, וכל שבט ושבט עולה תפילתו דרך שער אחד מיוחד לו, והוא סוד שנים עשר שערים הנזכרים בסוף יחזקאל. והנה אין ספק, כי אם תפילות כל השבטים היו שוות - לא היו צורך לשנים עשר חלונות ושערים, שכל שער יש לו דרך בפני עצמו, אלא ודאי מוכרח הוא שכיוון שתפילותיהם משונות לכן צריכים שערים מיוחדים לכל שבט ושבט. כי כפי שורש ומקור נשמות השבט ההוא כך צריך להיות סדר תפילתו.

רבי חיים ויטאל, עץ חיים, שער הכוונות, עה, ב

אמונה ומפגש

יש המגדירים את האמונה כטענה או כהיסק הגיוני אודות מציאות אלוהים; אחרים רואים בה ודאות פנימית, שקיימת במידה זו או אחרת בכל אדם. הגדרות אלו טובות ויפות, אולם הן אינן מתיישבות עם תפיסת האמונה במקרא. אלוהים במקרא איננו רעיון מופשט או אידיאה, ואף לא ודאות סובייקטיבית. כאשר קוראים את הזעקות והתחינות שמופנות אל האלוהים בספר תהלים או את טענותיהם של אליהו או ירמיהו, ומציבים לעומתם את המושגים התיאולוגיים השונים שעוצבו במהלך הדורות, נראים האחרונים חיוורים ומופשטים מדי ביחס לראשונים. הנבואה הייתה סוערת, עשירה, ומלאת־רגש: נביא מתייסר תוך כדי דבר־אלוהים חוצב להבות, או מהלך עירום ויחף ברחובות ירושלים. אמונת הנביא הייתה מלאת צער, עומק, דבקות ואהבה. הייתה זו חוויה בעלת עוצמה רבה, שהופיעה הן בעם ישראל והן באנושות כולה, ושימשה מקור לעבודת אלוהים כמו גם לעבודה זרה.

חכמים (יומא סט, ב) מתארים כיצד עם חורבן בית המקדש הראשון והסתלקות הנבואה, פחת במידה משמעותית הצימאון לדבקות אלוהית ולחוויות מן הסוג הזה. לדעת הראי"ה קוק (אדר היקר, עמ' ג), היחלשות זו של חוויית הדבקות בחלקים נרחבים של האנושות נועדה לאפשר לה לבחון ולטהר את יחסה אל האמונה: היות שברוב הפעמים הדבקות הופיעה ללא זיקוק מוסרי ושכלי, ולוותה בפראות, בערות ואף רוע, היה צורך להרפות ממנה. אולם היחלשות זו גם גבתה מחיר כבד, בדמות ניוונה של האמונה והפיכתה לגורם הצורר את החיים: לא עוד חיי אנוש מלאים הספוגים ברוח אלוהים, אלא דתיות קודרת המתנהלת בצדי התרבות וסולדת ממנה. ברם דומה שמכיוונים שונים (ולעתים משונים) עולה

כיום התביעה לשוב אל חוויית הנבואה והאמונה הטבעית. על מנת ששיבה זו לא תהיה ירודה, בוטה או הזויה, ראוי לה להסתייע בעושר הרוחני והמוסרי שנצבר במהלך הדורות.

אמונה באלוהים, אם כן, אינה הנחת יסוד או השערה, אלא מפגש; ואם לדייק יותר: היא תוצאה של סדרת מפגשים, המאפשרים כינון מערכת יחסים. אמונה, ממש בדומה לאמון, היא ביטחון במישהו, היא מנוחת הנפש לאחר היכרות ארוכה. תחילתה התמקמות במסגרת של יחסים הדדיים ואחריתה הישענות והתמסרות. לראיה: על אברהם - כאשר היה כבר בן למעלה משבעים - נאמר (טו ו'): "וְהָאֱמֶן בְּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צֶדֶקָה". אברהם היה מודע מזה שנים רבות לקיומו של אלוהים ואף זכה לשוחח עמו, אולם רק בגיל מבוגר יחסית הוא מתואר כמי שהאמין, בטח ונשען באופן שלם על אלוהים. את אמונתו זו ראה אלוהים לא כשלב ראשוני, מובן מאליו, אלא כמעלה נדירה.

מכאן, שאמונה באלוהים היא יותר עיסוק בעמדה נפשית מאשר אתגר אינטלקטואלי והתחקות אחר טיעונים והגדרות, והיא אינה נתונה לאדם בראשית דרכו. יתר על כן: היות שמדובר במערכת יחסים, יכולים להתחולל בה גם משברים. כאשר מתחולל משבר אמון שכזה נזקיו מרובים יותר מאלו של טעות לוגית גרידא, משום שהשפעתו מחלחלת לכל קצות האישיות.

מפגש עם אלוהים מתרחש בסיטואציות שונות, המשתנות מאדם לאדם ומזמן לזמן. מפגש זה עשוי להתרחש בחלקים וברכדים שונים של המציאות - בחוויית הטבע, בכיסופים, בשיחה שקטה, בשירה, בחכמה, ועוד - אולם המשותף לכל הרבדים הללו הוא שאין בהם היסק שכלי בלבד אודות אלוהים, אלא תחושה של נוכחות קרובה העולה מהשתתפותו הפעילה של האדם בהם: נוכחות חיה, מרגשת ומפעימה, השרויה בטבע, בכיסופים או בשירה. כאשר בהתרחשות מסוימת חש האדם ריגוש, משמעות ייחודית שנוגעת בו ואליו, רוממות רוח בלתי מובנת ביחס להתרחשות שגרתית, מלאות וגודש של נוכחות - עליו להיות רגיש ולהיפתח אל אותה נוכחות בקשב עדין.

זיהוי נקודת השקה בין אלוהים והעולם משפיע באופן מכריע על זהותו ותפיסתו העצמית של המזהה. כאשר אדם חש נוכחות אלוהית בחלק מסוים של המציאות, הוא משתדל לפתח את כוחות נפשו ולכלכל את מעשיו בהתאם לאופייה של הנוכחות - שכן הוא מעוניין להרחיב ולהעמיק תחושה זו ככל שניתן. בר בבר, העמקה זו מעניקה לאותה נוכחות אלוהית ביטוי אנושי וחי. האדם מוצא את עצמו ממוקם ומשולב בנקודת ההשקה שבין אלוהים והעולם הן כמי שחושף את אותה נקודה והן כמי שמביא אותה לידי ביטוי. ובלשונו של הראי"ה קוק (שמונה קבצים, א: כג):

"ההבנות השונות בדעת אלוהים, יש לכל אחת מהן מקום בסדרי החיים. ותכונת הנפשות חלוקות הן זו מזו בדבר ההכנה של כל אחת מהן - לאיזה דרך של הבנה תהיה נמשכת. אין אדם יכול לרדת לסוף דעתו של חברו בדעת אלוהים הפנימית שבקרבו, וההשוויה החיצונה - על ידי שיווי הדיבורים ואופני ההרצאה ושיווי של דרך החיים - נוגעת רק בשטח החיצון של הדעה, אבל בפנימיותה היא תמיד מחולקת ועומדת בכל אחד שבבני אדם בצורה בפני עצמה"

יתרה מכך: בנפש האדם יכולות להתרוצץ מספר זהויות - בשלבים שונים של החיים, בזמנים מיוחדים, בהתאמה למאמציו ואף בזכייה מן ההפקר - וכל אחת מזהויות אלו דורשת את פרנסתה המיוחדת ואת אבחונה המדויק. רבי יצחק לוריא (האר"י) וחכמי קבלה נוספים יצרו הקבלות שונות בין כל אחד מחודשי השנה ובין השבטים, ובכך הזמינו כל אדם ואדם להתנסות באופן עמוק בנקודות המפגש השונות, לבחון מבפנים ומבחוץ את עמדתו שלו ועמדות נוספות, ולעמוד על היתרונות והחולשות שלהן. מעגל השנה גם מצביע על העובדה שאין מדובר בסדר היררכי, אלא בגוונים שונים הזורמים מזה לזה ונבללים זה בזה.

מתוך כך עולה תדיר השאלה - המלווה באי נחת מסוימת - מה בדבר אלו שאינם נוטלים חלק במפגש מסוג זה? שאלה זו מוליכה לשאלות מטרידות נוספות: האם מפגש זה תלוי במאמציו של האדם, ואם הוא אינו מגיע אליו

אות הוא שאינו מתאמץ דיו? האם בכלל יש ערך לחיים דתיים ללא תחושה של נוכחות אלוהית קרובה?

הנחת היסוד שלי היא שבני האדם אינם שווים ביכולתם להיפגש עם אלוהים ולכונן עמו מערכת יחסים. ישנם אנשים בעלי רגישות גבוהה יותר לחוויה זו, בדומה לרגישות ביחס לחוויות אחרות - כגון מוסיקה או רומנטיקה. גם בקרב אותו אדם עצמו - קיימים זמנים שבהם הוא נוח להתפעל ולהיפגש וזמנים אחרים שבהם הוא טרוד ועסוק או קהה חושים; זמנים שבהם הוא פוגש את אלוהים בחלק אחד של המציאות, וזמנים שבהם הוא פוגש אותו בחלק אחר.

יתר על כן: קיימות זהויות אנושיות שאינן נושאות עמן תחושה של נוכחות אלוהית קרובה, ואף על פי כן חייהן מלאים משמעות עמוקה ועבודת אלוהים מרשימה. אלוהים קיים לגביהן כמפגש שנכח בו אדם אחר, או הן עצמן בזמנים אחרים. אין מדובר בדבר של מה־בכך. לזהויות אלו שמור התפקיד החשוב של מציאת האיוון בין הכמיהה לחוויית המפגש והנוכחות לבין דאגות הקיום האנושיות. מדובר בתפקיד חיוני כאשר עוסקים בציבור אנושי גדול, והוא יתבאר בהרחבה בפרק "צירים".

הנחת היסוד לפיה בני האדם אינם שווים ביכולתם להיפגש עם אלוהים לא נועדה לקבע את האדם בעמדה מסוימת - לגבי עצמו או לגבי זולתו. אין צורך לוותר על הדרישה לנוכחות אלוהית קרובה, על מדרג בין מצבים שונים ביחס אליה ועל ראייתה כמצב נעלה יותר של הקיום האנושי - אלא יש לקיים בצדה גם אפשרויות משמעותיות נוספות של עבודת אלוהים.

שאלה נוספת שעשויה להישאל היא האם אין בריבוי הצורות השונות של המפגש עם אלוהים משום ריבוי באלוהות, וממילא שיבה אל תפיסה אלילית? אפשר ששאלה זו מקבלת מענה בפסוק הנאמר כשידינו מכסות את עינינו: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". בניו של ישראל נקראים להכיר בעובדה שעל אף התחושות והזהויות השונות המאפיינות אותם, הם פונים אל אותו אלוהים. יתרה מכך: ייתכן שדווקא הפנמה של ידיעה זו אודות השוני המובנה בין בני האדם

מבטאת התנגדות עמוקה יותר לתפיסה האלילית. אדם הסבור שקיימים אופי והשקפת עולם אופטימליים, יחידאיים, שאליהם צריך לחתור - מגשים את אלוהים במידה רבה יותר, ומקבע אותו למושגיו המצומצמים.

"שמע ישראל" מבטא גם את הרעיון ששאלת האחדות התיאולוגית יכולה לבוא על פתרונה דווקא במסגרת משפחתית, שהשייכות אליה יוצרת את האיזון המרבי בין אלוהים אחד ומפגשים שונים.

קריאת שם

כפי שהוזכר ב"מבואה", הדמויות בספר זה נעות על הציר שבין הריאלי והמטפיזי, המוחש והמופשט; מדובר בניסיון ללכוד פעימות חיים ולדלות מתוכן עקרונות ועמדות, דרכי התמודדות ואף השקפת עולם.

הכתוב התעכב על קריאת שמו של כל אחד מבני יעקב ואף על הנימוק העומד מאחוריה, ובכך שיבץ אותה ביריעה הרחבה של האירועים המתרחשים בדור ההורים. המדרשים ופרשני הכתוב הוסיפו וטרחו לפענח ולהרחיב כל רמיזה קלה שיש בקריאות אלו, וראו בהן אבני דרך עקרוניות להבנת פועלו המיוחד של כל שבט ושבט. יעקב, רחל ולאה, בלהה וזילפה, משמשים מעין גווני יסוד, ומערכות היחסים ביניהם - ובינם לבין אלוהים - יוצרות את הצירופים המרהיבים המשתקפים באופיו של דור הבנים.

ברוב הלידות בבית יעקב מתבצעת קריאת שמו של הבן בידי אמו, ומערכת היחסים בינה ובין יעקב מתוארת מנקודת מבטה שלה - מה שהופך את תחושותיה וקווי אופייה לדומיננטיים יותר בדיון על השם ועל הנימוק העומד מאחוריו.

חלק א

משקוף ומזוזות: יעקב ישראל ישורון
שער ראשון: ראובן וחויית הטבע
שער שני: שמעון והכיסופים
שער שלישי: לוי והשירה
שער רביעי: יהודה והשיחה השקטה
שער חמישי: יוסף והמחשבה
מנעול ובריה: מכירת יוסף